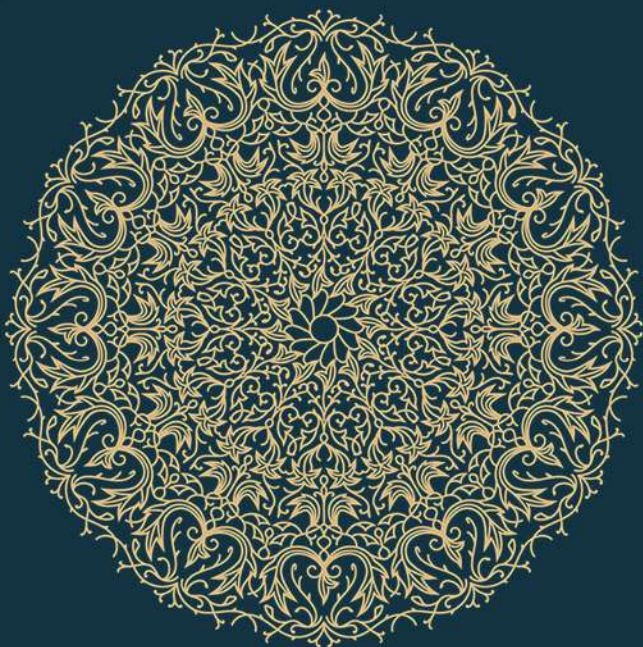

MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI
O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI

SHARQ
IJTIMOIY
FANLAR
JURNALI

ВОСТОЧНЫЙ
ЖУРНАЛ
СОЦИАЛЬНЫХ
НАУК

ORIENTAL
JOURNAL
OF SOCIAL
SCIENCES

ISSN 2181-2829
2026

Google
Scholar

Crossref

THE ART OF BOWL-MAKING: HISTORICAL AND CONTEMPORARY ASPECTS ON THE EXAMPLE OF THE KOKAND CENTER

Bobir Odilov

Associate Professor, PhD

Tashkent State University of Oriental Studies

Tashkent, Uzbekiston

ABOUT ARTICLE

Key words: bowl-making, Kokand pottery, koshin (tilework), porcelain, Khudoyorkhan Palace, transcultural connections, cultural heritage.

Received: 03.02.26

Accepted: 04.02.26

Published: 05.02.26

Abstract: This article provides a scholarly analysis of bowl-making—an important branch of Uzbek pottery (flat tableware such as bowls, large dishes, cups, and plates)—using the example of the Kokand center. It examines the transcultural significance of Kokand pottery, its tilework (koshin) and porcelain traditions, renowned masters, and museum collections of their works. Based on archaeological and ethnographic sources, as well as academic literature (Aminov, 2020; Bobobekov, 1996), the historical development of bowl-making and contemporary issues of heritage preservation are discussed.

KOSAGARLIK SAN'ATI: QO'QON MARKAZI MISOLIDA TARIXIY VA ZAMONAVIY JIHATLARI

Bobir Odilov

PhD

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti dotsenti

Toshkent, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: kosagarlik, Qo'qon kulolchiligi, koshin, chinni, Xudoyorxon ordasi, transmadaniy aloqalar, madaniy meros.

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek kulolchiligining muhim yo'nalishi – kosagarlik (yassi shakldagi stol idishlari – kosa, lagan, piyola, tovok) san'ati Qo'qon markazi misolida ilmiy tahlil etiladi. Qo'qon kulolchiligining transmadaniy ahamiyati, koshin va chinni yo'nalishlari, mashhur ustalar va mahsulotlarning muzey kolleksiyalari yoritiladi. Arxeologik va etnografik manbalar,

ilmiy adabiyotlar (Aminov, 2020; Bobobekov, 1996) asosida kosagarlikning tarixiy rivojlanishi va zamonaviy meros saqlash masalalari ko‘rib chiqiladi.

ИСКУССТВО КОСАГАРСТВА: ИСТОРИЧЕСКИЕ И СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ НА ПРИМЕРЕ КОКАНДСКОГО ЦЕНТРА

Бобир Одилов

Доцент, PhD

Ташкентский государственный университет востоковедения

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: косагарство, кокандская керамика, кошин, фарфор, дворец Худояр-хана, транскультурные связи, культурное наследие.

Аннотация: В данной статье на научной основе анализируется одно из важных направлений узбекского гончарства — косагарство (изготовление плоской столовой посуды: коса, лаган, пиала, тава) на примере кокандского центра. Рассматривается транскультурное значение кокандской керамики, направления керамической облицовки (кошин) и фарфора, деятельность известных мастеров и музейные коллекции их изделий. На основе археологических и этнографических источников, а также научной литературы (Aminov, 2020; Bobobekov, 1996) освещаются историческое развитие косагарства и современные вопросы сохранения культурного наследия.

Kirish. O‘zbekistonning an‘anaviy amaliy san‘at turlaridan biri bo‘lgan kosagarlik (yassi shakldagi sopol idishlar – kosa, piyola, lagan, tovok, badya va boshqa stol idishlari ishlab chiqarish) kulolchilik san‘atining muhim yo‘nalishi sifatida nafaqat amaliy funktsionallikka, balki chuqur estetik, ramziy va madaniy-ma‘naviy qadriyatlarining ifodachisiga ega. Ushbu hunar O‘zbekiston hududida neolit davridan (miloddan avvalgi VII–IV ming yilliklar) boshlab shakllangan bo‘lib, arxeologik tadqiqotlar (Farg‘ona vodiysi, jumladan Qo‘qon atrofi qazilmalarida topilgan sopol idishlar) uning qadimiyligini tasdiqlaydi. Kosagarlik dastlab uy-ro‘zg‘or ehtiyojlarini (oziq-ovqat saqlash va dasturxon madaniyati) qondirish vositasi sifatida paydo bo‘lgan, keyinchalik esa o‘simlik, geometrik va ramziy naqshlar (anor – farovonlik ramzi, pahta gul – unumdorlik ramzi) orqali xalq san‘atining yorqin namunasiga aylangan.

Kosagarlikning texnologik va madaniy evolyutsiyasi O‘rta Osiyo hududining geografik sharoitlari, Silk Yo‘li orqali kelgan ta’sirlar (Xitoy chinni texnologiyasi, Eron va Hindiston

naqshlari) va mahalliy an'analar natijasida shakllangan. Qo'qon xonligi davrida (XVIII–XIX asrlar) kosagarlik iqtisodiy va transmadaniy jihatdan gullagan: mahsulotlar ichki bozordan tashqari Sharqiy Turkiston, Hindiston va Xorazmga eksport qilingan, bu esa stilistik aloqalarni (naqsh motivlari va sir texnologiyasi almashinuvini) mustahkamladi[4:62]. Qo'qon kulolchiligining o'ziga xosligi koshin (me'moriy bezak plitalari) va chinni yo'nalishlarida namoyon bo'lgan bo'lib, ular madrassa, masjid, orda va maqbaralar peshdoq, gumbaz va izora (panel)larida keng qo'llanilgan.

Rasmlarda Qo'qon va Farg'ona vodiysiga yaqin an'anaviy kosagarlik mahsulotlari – polixrom naqshli va sirlangan idishlarning nafisligi.

Qo'qonda kosagarlikning rivojlanishi xonlikning savdo-iqtisodiy markazi sifatidagi mavqeiga bog'liq: mahalliy loy va minerallardan foydalangan holda, ustalar yuqori sifatli chinni va koshin tayyorlagan. XVIII–XIX asrlarda Usta Mirhaydar Mirkomil o'g'li, Usta Sharofiddin Koshinpaz, Usta Qo'zi Dagarboy o'g'li, Usta O'tanboy Oqariy, Usta Ibodulla Koshinpaz va boshqa mo'jizkor ustalar faoliyat yuritgan[9:37]. Chinni mahallasi va Boybobo Chinnisoz kabi ustalar shakl mutanosibligi va nafis naqshlari (ingichka m o'yqalam bilan zan gori bo'yoqda chizilgan) bilan mashhur bo'lgan. 2011-yilda Xudoyorxon ordasi ta'mirida topilgan xumdon qoldiqlari bu davrda koshin va ganch ishlab chiqarishning professional darajasini tasdiqlaydi.

Hozirgi kunda Qo'qon kosagarligi asosan muzey kolleksiyalarida saqlanmoqda: Xudoyorxon ordasi muzey-qo'riqxonasida 500 dan ortiq kulolchilik va kosagarlik buyumlari mavjud bo'lib, ular O'zbekiston davlat san'at muzeyida ham namoyish etilmoqda[7:315]. Bu artefaktlar moddiy madaniyatning muzey talqinida nafaqat o'tmishni saqlash, balki zamonaviy avlod uchun tarixiy o'zlikni anglash maydoni sifatida muhim ahamiyat kasb etadi[9:37]. Kosagarlik mahsulotlari transmadaniy aloqalarni aks ettirib, global tarixiy ongni shakllantirishda rol o'ynamoqda.

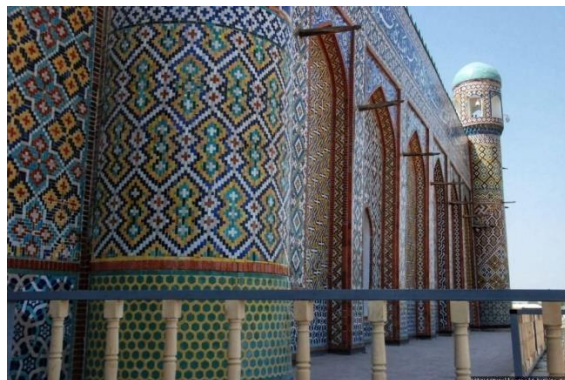
Ushbu maqola maqsadi – Qo'qon markazi misolida kosagarlikning tarixiy ildizlari, texnologik xususiyatlari (koshin va chinni yo'nalishlari), mashhur ustalar va mahsulotlarini ilmiy nuqtai nazardan tahlil qilish, shuningdek zamonaviy meros saqlash masalalarini yoritishdir.

Qo‘qon kosagarligining tarixiy ildizlari va transmadaniy aloqalari. Qo‘qon kosagarligining tarixiy ildizlari O‘zbekistonning Farg‘ona vodiysidagi qadimiy kulolchilik an‘analariga borib taqaladi, bu hudud neolit va bronza davrlaridan (miloddan avvalgi III–I ming yilliklar) sopol ishlab chiqarish markazlaridan biri bo‘lgan. Arxeologik qazilmalar (Qo‘qon atrofi va Farg‘ona oazisidagi dalillar) shuni ko‘rsatadiki, yassi shakldagi idishlar (kosagarlik mahsulotlari) dastlab uy-ro‘zg‘or va marosim ehtiyojlari uchun tayyorlangan bo‘lib, ularning shakl va naqshlari mahalliy dehqonchilik va cho‘ponchilik madaniyati bilan uzviy bog‘liq edi. Islomiy davr (VIII–XII asrlar) va keyinchalik Qo‘qon xonligi (1709–1876) gullash bosqichida kosagarlik professional hunarmandchilik darajasiga ko‘tarildi, bu jarayon Ipak yo‘li savdo yo‘llari va transmadaniy almashinuvlar ta‘sirida tezlashdi.

Yuqoridagi rasmlarda Qo‘qon va Farg‘ona vodiysiga xos an‘anaviy kosagarlik mahsulotlari – naqshli lagan va piyolalar to‘plami

Qo‘qon xonligi davrida (XVIII–XIX asrlar) kosagarlik iqtisodiy va transmadaniy jihatdan muhim o‘rin tutgan: mahsulotlar (lagan, piyola, kosa va boshqa yassi idishlar) nafaqat ichki bozor uchun, balki tashqi savdo orqali Sharqiy Turkiston (hozirgi Shinjon), Hindiston va Xorazm hududlariga eksport qilingan. Bu eksport stilistik va texnologik aloqalarni mustahkamladi – Qo‘qon idishlari Sharqiy Turkistonning ko‘k-binafsha sir va o‘simlik naqshlari, Hindistonning polixrom bo‘yash usullari va Xorazmning geometrik motivlari bilan umumiy xususiyatlarga ega bo‘ldi (Aminov, 2020). Transmadaniy ahamiyat shundaki, Qo‘qon kosagarligi mahalliy o‘zbek an‘analarini (Farg‘ona vodiysining qizil loyi va ishqoriy sir texnologiyasi) xorijiy ta‘sirlar (Xitoy chinni texnikasi va Eron arabesk naqshlari) bilan sintez qilib, O‘rta Osiyo keramikasining noyob maktabini shakllantirdi.

Yuqoridagi rasmlarda Xudoyorxon ordasi ichki bezaklari – Qo‘qon kosagarligi va koshin an‘analarining me‘moriy integratsiyasi aks etgan rang-barang naqshli shift va devorlar.

Qo‘qon kosagarligining gullashida me‘moriy bezak yo‘nalishi – koshin va chinni – muhim rol o‘ynagan. Koshin (chinni plitalar) madrasa, masjid, orda va maqbaralar peshdoq, gumbaz va izora (panel)larida keng qo‘llanilgan bo‘lib, ular bino ko‘rkini oshirib, nam va kirdan himoya qilgan. 2011-yilda Xudoyorxon ordasi hara m qismi ta‘mirida topilgan Umarxon ordasi uchun mo‘ljallangan ganch va koshin pishirilgan xumdon qoldiqlari bu davrda ishlab chiqarishning professional va seriyali xususiyatini tasdiqlaydi. Ushbu topilmalar Qo‘qonning koshin markazi sifatidagi mavqeini ko‘rsatadi[7:315-316].

XVIII–XIX asrlarda Qo‘qonda bir qancha mo‘‘jizkor ustalar yetishib chiqqan: Usta Mirhaydar Mirkomil o‘g‘li, Usta Sharofiddin Koshinpaz, Usta Qo‘zi Dagarboy o‘g‘li, Usta O‘tanboy Oqariy, Usta Ibodulla Koshinpaz va boshqalar koshin va chinni yo‘nalishida faoliyat yuritgan. Qo‘qonda maxsus Chinni mahallasi mavjud bo‘lib, chinni ustalaridan Boybobo Chinnisoz (1876 yilda vafot etgan) eng mashhurlaridan biri hisoblanadi. Uning mahsulotlari shakl mutanosibligi, chinni sifati va nafis naqshlari (ingichka m o‘yqalam bilan zan gori bo‘yoqda chizilgan o‘simlik va geometrik motivlar) bilan ajralib turadi. Boybobo Chinnisoz lagan va kosalari O‘zbekiston davlat san‘at muzeyida saqlanmoqda va Qo‘qon chinni maktabining yuqori texnologik darajasini namoyon etadi[5:109].

Transmadaniy aloqalar nuqtai nazaridan Qo‘qon kosagarligi O‘rta Osiyo, Sharqiy Osiyo va Janubiy Osiyo keramika an‘analarining sintezini aks ettiradi: Xitoydan kelgan chinni texnologiyasi (yuqori haroratli pishirish va shaffof sir), Eron va Hindistondan olingan polixrom naqshlar va Xorazm bilan umumiy geometrik motivlar. Bu almashinuvlar Qo‘qonni Farg‘ona vodiysining kulolchilik markaziga aylantirib, mahsulotlarni eksportga yo‘naltirgan. Etnografik va arxeologik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, Qo‘qon idishlari naqshlarida mahalliy ramzlar

(farovonlik va unumdorlik motivlari) xorijiy elementlar bilan uyg'unlashgan bo'lib, bu global madaniy dialogning yorqin misolidir.

Umuman, Qo'qon kosagarligining tarixiy ildizlari qadimiy mahalliy an'analardan boshlab, xonlik davridagi transmadaniy aloqalar orqali boyigan bo'lib, u o'zbek keramikasining noyob maktabini shakllantirishda muhim rol o'ynagan. Ushbu meros muzey kolleksiyalarida saqlanib, zamonaviy tadqiqotlar uchun qimmatli manba bo'lib xizmat qilmoqda.

Qo'qondagi kosagarlik va koshin texnologiyasi. Qo'qon kosagarligi va unga yaqin bo'lgan koshin hamda chinni yo'nalishlari o'zbek kulolchilik san'atining texnologik murakkabligi va mahalliy o'ziga xosligi bilan ajralib turadi. Ushbu yo'nalishlar XVIII–XIX asrlarda Qo'qon xonligining savdo-iqtisodiy va madaniy markazi sifatidagi mavqeiga bog'liq holda takomillashgan bo'lib, mahalliy qizil loy, kaolin va minerallardan foydalangan holda yuqori sifatli mahsulotlar ishlab chiqarilgan. Kosagarlik asosan yassi shakldagi stol idishlari (lagan, piyola, kosa, tovok) tayyorlashga ixtisoslashgan bo'lsa, koshin me'moriy bezak plitalari (chinni lap paklar) va chinni yuqori haroratli pishirilgan nozik idishlar ishlab chiqarishni qamrab olgan. Bu yo'nalishlar buyurtma asosida amalga oshirilgan bo'lib, me'moriy ob'ektlar (madrassa, masjid, orda) va uy-ro'zg'or buyumlari uchun mo'ljallangan.

Koshin texnologiyasi. Koshin (glazurovannaya chinni plitka) me'moriy bezak uchun maxsus tayyorlanadigan chinni lap pak bo'lib, u bino fasadiga estetik ko'rk berib, namlik, chang va kirdan himoya qilish funksiyasini bajaradi. Qo'qonda koshin tayyorlash jarayoni murakkab ko'p bosqichli tsiklni o'z ichiga olgan:

1. Naqsh tarhi tuzish va loy tayyorlash → Me'mor yoki naqqosh bino uchun naqsh mujassamotini (arabesk, geometrik yoki o'simlik motivlari) tarhini chizib, koshinpazga topshiradi. Loy (odatda oq kaolinli yoki qizil loy aralashmasi) tozalanib, plastichlikka erishish uchun suv va minerallar (kvarts, shamot) qo'shiladi.

2. Qismlar hosil qilish → Naqsh tarhiga ko'ra plitalar kesma (qo'lda kesish) yoki quyma (qolipga quyish) usulda tayyorlanadi. Plitalar qalinligi 1-2 sm, o'lchami bino talabiga qarab farqlanadi.

3. Dastlabki pishirish (bisquit) → Shakllangan plitalar xumdonda 800-1000°C haroratda birinchi marta pishiriladi, bu jarayon materialni mustahkamlashtiradi va keyingi bosqichlarga tayyorlaydi.

4. Sir surish → Ishqoriy yoki qo'rg'oshinli sir (o'simlik kullari, minerallar va oksidlar aralashmasi) pulvizatsiya yoki cho'mdirish usulida suriladi, bu ko'k-binafsha, yashil yoki polixrom tonlar hosil qiladi.

5. Ikkinchi pishirish va bo‘yoq berish → Sirlangan plitalar yana pishiriladi (900-1100°C), keyin ingichka m o‘yqalam bilan bo‘yoq (kobalt, marganets, mis oksidlari) suriladi.

6. Oxirgi pishirish → Yakuniy haroratda (1050-1150°C) plitalar rang va yorqinlikka erishadi, bu jarayon 20-30 soat davom etadi.

Bu texnologiya buyurtma asosida amalga oshirilgan bo‘lib, Xudoyorxon ordasi va boshqa ob‘ektlar uchun maxsus tayyorlangan[7:315].

Kosagarlik va chinni yo‘nalishi. Qo‘qonda kosagarlik chinni texnologiyasi bilan uzviy bog‘langan bo‘lib, yuqori haroratli pishirilgan nozik idishlar (lagan, kosa, piyola) ishlab chiqarilgan. Chinni loyi (kaolin boy aralashma) plastichlikka erishgach, gugumda shakllantiriladi: yassi idishlar uchun loy yoyilib, devor qalinligi 3-5 mm ga yetkaziladi. Naqshlar ingichka m o‘yqalam bilan zan gori (ko‘k) bo‘yoqda chiziladi, bu Xitoy va Eron ta‘siridagi polixrom usullarni aks ettiradi. Sirlash qo‘rg‘oshinli yoki shaffof sir bilan amalga oshiriladi, pishirish 1200-1300°C da o‘tkaziladi, bu idishlarga shaffoflik va chidamlilik beradi.

Boybobo Chinnisoz mahsulotlari shakl mutanosibligi va nafis naqshlari bilan ajralib turadi – ular O‘zbekiston davlat san‘at muzeyida saqlanmoqda va Qo‘qon chinni maktabining texnologik yutug‘ini namoyon etadi[5:109].

Qo‘qon texnologiyasining o‘ziga xosligi mahalliy loy va transmadaniy ta‘sirlarda: Xitoydan chinni retseptlari, Hindiston va Xorazmdan naqsh motivlari. Bu jarayonlar sulolaviy ustaxonalar va maxsus mahallalarda (Chinni mahallasi) amalga oshirilgan.

Umuman, Qo‘qonda kosagarlik va koshin texnologiyasi me‘moriy va amaliy san‘atning sintezini aks ettirib, o‘zbek keramikasining texnologik takomilligini namoyon etadi. Ushbu jarayonlarning murakkabligi hunarni professional darajaga ko‘targan bo‘lib, meros muzeylarda saqlanmoqda.

Qo‘qon kosagarligi va unga yaqin bo‘lgan koshin hamda chinni yo‘nalishlari zamonaviy davrda asosan moddiy madaniy meros artefaktlari sifatida saqlanib qolgan bo‘lib, ularning aksariyati muzey kolleksiyalarida jamlangan. Mustaqillik yillaridan (1991-yildan) boshlab O‘zbekistonning madaniy siyosati doirasida Qo‘qon kulolchilik merosi sistemali tiklash va targ‘ib qilish ob‘ektiga aylandi. Xususan, Xudoyorxon ordasi muzey-qo‘riqxonasi (Qo‘qon shahri) Qo‘qon kosagarligining eng muhim saqlash va namoyish markazi hisoblanadi: bu yerda 500 dan ortiq kulolchilik va kosagarlik buyumlari (lagan, piyola, kosa, chinni va koshin namunalari) saqlanmoqda. Ushbu kolleksiya XVIII–XIX asrlar Qo‘qon xonligi hunarmandchiligining texnologik va estetik yutuqlarini aks ettirib, Boybobo Chinnisoz va boshqa ustalar mahsulotlarini o‘z ichiga oladi[6:266].

Zamonaviy saqlash choralarida muzeylarning roli beqiyos: O‘zbekiston davlat san’at muzeyi (Toshkent) va Qo‘qon muzey-qo‘riqxonasi kolleksiyalari nafaqat eksponatlar saqlash, balki ilmiy tadqiqot va ta’lim platformasi sifatida xizmat qilmoqda. 2011 yildagi Xudoyorxon ordasi ta’mir ishlarida topilgan xumdon qoldiqlari va koshin fragmentlari muzey fondiga qo‘shilib, arxeologik kontekstda talqin etilmoqda. Bu topilmalar Qo‘qon kosagarligining seriyali ishlab chiqarish xususiyatini tasdiqlab, zamonaviy restavratsiya loyihalariga asos bo‘lmoqda. Moddiy madaniyat artefaktlari muzey talqinida nafaqat o‘tmishni saqlash vositasi, balki zamonaviy avlod uchun tarixiy o‘zlikni anglash va ijtimoiy-estetik qadriyatlarining uzatilishi maydonidir[9:74].

Meros saqlashning zamonaviy strategiyalari bir necha yo‘nalishda amalga oshirilmoqda:

– Muzeylashtirish va kataloglashtirish → Qo‘qon muzey-qo‘riqxonasida eksponatlar kontekstual va taqqoslama yondashuv asosida namoyish etilmoqda, bu transmadaniy aloqalarni (Sharqiy Turkiston va Hindiston ta’sirlari) ta’kidlaydi [4:47]. Kolleksiyalar raqamlashtirilmoqda, bu virtual ko‘rgazmalar va onlayn kataloglar orqali global auditoriyaga yetkazilmoqda.

– Restavratsiya va konservatsiya → Xudoyorxon ordasi va boshqa ob’ektlarda koshin va chinni fragmentlari zamonaviy texnologiyalar (ekologik materiallar va lazer tozalash) yordamida tiklanmoqda. Bu ishlar YuNESKO va milliy dasturlar doirasida olib borilmoqda.

– Ta’lim va targ‘ib → Hunarmandchilik maktablari va festivallar (masalan, “Asrlar sadosi” va Qo‘qon hunarmandchilik festivallari) orqali yosh avlodga texnologiya va naqshlar o‘rgatilmoqda. Turizm rivoji Qo‘qonni keramika markazi sifatida targ‘ib qilmoqda – sayyohlar uchun master-klasslar va suvenir ishlab chiqarish tashkil etilgan.

Shu bilan birga, zamonaviy holatda bir qator muammolar mavjud: urbanizatsiya va sanoatlashtirish ta’sirida sulolaviy bilimlarning yo‘qolishi, loy konlarining ekologik jihatdan kamayishi, asl texnologiyalarning (qo‘lda pishirish) pasayishi va global bozorda raqobat. Bu tahdidlar merosni yo‘qotish xavfini tug‘dirib, sistemali choralar talab etmoqda: raqamli arxivlashtirish, ekologik loy alternativlarini izlash va xalqaro grantlar (YuNESKO nomoddiy meros dasturlari) jalb qilish.

Qo‘qon kosagarligini raqamli texnologiyalar (3D modellashtirish, virtual muzeylar) va barqaror turizm bilan integratsiya qilish orqali meros global miqyosda targ‘ib etilishi mumkin. Ilmiy tadqiqotlar (muzey kataloglari va arxeologik qazilmalar) chuqurlashib, transmadaniy aloqalarni yanada aniqroq talqin qilish imkonini beradi. Ushbu choralar Qo‘qon kosagarligini nafaqat o‘tmish merosi, balki zamonaviy madaniyatning jonli elementi sifatida saqlab qolishga xizmat qilmoqda.

Xulosa. Qo‘qon kosagarligi o‘zbek an’anaviy kulolchilik san’atining eng yuksak va tarixan shakllangan yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, u nafaqat estetik qiymati, balki ijtimoiy-madaniy, tarixiy hamda texnologik jihatlari bilan ham alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu hunarmandchilik turi asrlar davomida Farg‘ona vodiysining siyosiy, iqtisodiy va madaniy muhitida rivojlanib, mintaqaning transmadaniy aloqalari, savdo yo‘llari va madaniy almashinuv jarayonlari bilan chambarchas bog‘liq holda takomillashgan. Qo‘qon kosalarining shakl, bezak va ranglar uyg‘unligi Sharq va G‘arb madaniyatlari o‘rtasidagi uzviy aloqalarning yaqqol ifodasi sifatida namoyon bo‘ladi.

Tadqiqot davomida aniqlanganki, Qo‘qon kosagarligi nafaqat amaliy ehtiyojlarni qondirishga xizmat qilgan, balki xalqning estetik didi, dunyoqarashi, diniy-ramziy tasavvurlari hamda ijtimoiy qadriyatlarini ifodalovchi muhim madaniy hodisa sifatida shakllangan. Naqsh va bezaklarda uchraydigan geometrik, o‘simliksimon va ramziy unsurlar hududiy uslubning o‘ziga xosligini belgilab, kosagarlik buyumlarini madaniy identifikatsiya vositasiga aylantirgan. Shu jihatdan, Qo‘qon kulolchilik maktabi o‘zbek xalqining nomoddiy madaniy merosi tarkibida muhim o‘rin egallaydi.

Zamonaviy globallashuv sharoitida an’anaviy hunarmandchilik turlarining saqlanib qolishi va davomiyligini ta‘minlash dolzarb masalaga aylanmoqda. Qo‘qon kosagarligi misolida ham hunarmandchilik an‘analarining uzilishi, ustoz-shogird tizimining zaiflashuvi va sanoatlashtirilgan mahsulotlar bilan raqobat kuchayishi kabi muammolar kuzatilmoqda. Shu bois, mazkur merosni ilmiy asosda o‘rganish, hujjatlashtirish va tizimli ravishda targ‘ib etish milliy madaniyatni mustahkamlashning muhim strategik yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Kelgusidagi tadqiqotlar Qo‘qon kosagarligi namunalarini muzey fondlari va xususiy kolleksiyalar doirasida kompleks tahlil qilish, ularni raqamlashtirish va ochiq ilmiy platformalarda taqdim etishga qaratilishi lozim. Shuningdek, xalqaro ilmiy hamkorlikni rivojlantirish, qiyosiy tadqiqotlar olib borish va kulolchilik san’atini madaniy turizm bilan integratsiyalash orqali ushbu merosning barqaror rivojini ta‘minlash mumkin. Natijada, Qo‘qon kosagarligi nafaqat tarixiy yodgorlik sifatida, balki zamonaviy madaniy jarayonlarning faol ishtirokchisi sifatida o‘z ahamiyatini saqlab qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. Hunarmandchilik faoliyatini qo‘llab-quvvatlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida: Qaror, PQ–77-son, 2021-yil 30-dekabr.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. Aholini hunarmandchilikka jalb qilish va hunarmandchilik faoliyatini rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to'g'risida: PF-91-son Farmon. — 2023-yil 12-iyun.
3. Abirov, V. (2026). ANTROPOLOGIK ILMIY YONDASHUVLAR ASOSIDA MODDIY MADANIY MEROS AN'ANALARINI TAHLIL QILISH. "XXI asr: fan va ta'lim masalalari" ilmiy elektron jurnali, 4, 255–265. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18510202>
4. Aminov S. Qo'qon amaliy san'ati: tarix va zamonaviylik. – Toshkent: Ma'naviyat, 2020. – 152 b.
5. Bobobekov H. Qo'qon tarixi. – Toshkent: Fan, 1996. – B. 109.
6. Mamatqulov D. Kulolchilik // Qo'qon davlat muzey-qo'riqxonasi katalogi. – B. 266.
7. Muhammad Yahyoxon Ho'qandiy. Ho'qandi latif hunarmandchiligi. – Toshkent: G'ofur G'ulom, 2021. – B. 315.
8. Qo'qon xonligi hunarmandchiligi // O'zbekiston tarixi manbalari (internet resurslar, 2024).
9. Xasanov M. Madaniy merosni asrash va tadqiq etish masalalari. – Toshkent: Fan, 2016. – 124 b.